

A virrasztó

A kórteremben hatan feküdtek. A férfit este hozták be. A délutáni műszak vége felé, amikor az ember fél szívvel már arra gondol, hogyan fog ott-hon lezuhanyozni, s talán az asszony is fent van még, egy-két szót válthatnak, amikor ezek a hazamenekülő gondolatok is a fáradtságot jelzik — akkor hirtelen zsibbasztó ütés a felső karján.

Arra még emlékezett: a kész darabokkal már megtöltötték az állványt, azt akarta arrébb tolni, s a szomszéd gép meghajtoműve érte el; a szerelők azt javították, leszerelték róla a védőhálót, s épp kipróbálták, amikor ő behátrált a forgórész körzetébe.

A kórházban rögtön megműtötték, aludt, amikor betolták a kórterembe. Álmában fél szavakat kinyúlott ki magából. Senki sem törődött vele, hetek alatt megszokták, hogy a másik kínjának csatagos monológjai közben is lehet fél órákat aludni.

— Gyűnnek — lökte ki magából a szót a férfi. — Gyűnnek — majd értelmetlen hadarás következett. A szomszédos ágyon fekvő öreg mintha azt hallotta volna: „Apu”. Ez is mindjárt az apját hívja, ha baj van. S megvolt *róluk* a véleménye, hogy ezek a maiak rögtön az első nehézségekre elhagyják magukat.

A férfi éjjel után tért magához. Zöldes lámpa foszforeszkált a bejárat fölött, a fehér ágyak, falak, lepedők felparázslottak és elhalványodtak a kísérteties fényben. A mellette levő ágyon valaki hörgött. A férfi nem tudta rögtön, miért is van itt, de a moccanásra a fájdalom úgy meglódult a karjában, hogy beleszédült.

Amikor feltisztult az agya, megszólalt:

— Vízet.

Senki sem mozdult, csak az öreg figyelt fel a hangra; már átaludta a maga pár óráját, s most ébren figyelte a kórház neszeit, a fájdalom bugyraiból érkező távmondatokat, morzejeleket.

— Ott a csengő a falon, hívja a nővért — szólta át, nem is halkítva le a hangját. Nagyothallott, s nem érzékelte, milyen hangosan beszél.

A férfi nem tudta, milyen csengő, milyen falon, s a mozdulat eleve megijesztette, hogy a fájdalom megint leüti, mint egy súlyos zsák.

Az öreg nehézkesen felkelt, valamit morgott. Odacsoszogott a csaphoz; elmosott egy poharat, és visszavitte a férfihoz. Még a férfi fejét is megtámasztotta, hogy könnyebben ihasson.

— Köszönöm — és a férfi feje a párnára bukott.

Az öreg visszaeickelt a helyére, nyögve elhelyezkedett, sóhajtozott, megint megvolt a véleménye *róluk*. Az öreg már túl volt a műtéten, a főorvos többször is elmondta neki, mi hogyan történt, ő meg a többieknek, de tulajdonképpen most sem értette, hogy a vastagbélnél mi is volt...

A délelőtti vizit után az öreg átszólt a túlsó ágyra.

— Éjszaka beszélt ám!

— Ne haragudjon — mondta a férfi. — Nem szoktam. A vizet meg köszönöm.

— Kik „gyűnnek”?

— Tessék?

— Azt mondta: „Gyűnnek.” Meg talán azt, „apu”...

— Tényleg? Az apám nem él.

Az öreg magába szállt. Akkor ez hiába hívja az apját. Szerencsétlen flótás.

— Tudja, mi az érdekes? — szegte meg a hallgatást a férfi. — Hogy a falumban tényleg így mondják: „Gyűnnek”. Így szoktam meg én is. Persze, most már azt mondom: jönnek. De álomban, úgy látszik, előjön a régi...

— De kik „gyűnnek”? Mert itt a nővér se igen. Hívhatja percekig.

— Nem tudom. Zavaros álomom volt. Gyerekkoromban, ott, falun, ha a szél megzörgette a rossz ajtónkat, mi az öcsémmel ijedten belecsimpaszkodtunk az anyánk szoknyájába, hogy valaki biztos be akar „gyűnni”.

Az öreg felült az ágyában. Fekvéstől összekuszált haja nevetségesen kócolódott a homlokába, a szemében kíváncsiság, mint a gyerekekében.

— Hol volt a maga faluja?

— Diás. Ide nem messze.

Az öreg szeme keskenyre húzódott.

— Jártam ott.

— Semmi különös. Pár száz ember lakott ott. Most talán több.

— Még a háború alatt jártam ott.

— Mi a szélén laktunk, az országút mellett.

Az öreg szívverése megszorozott. A férfi melletti ágyon, amelyet egy fehér lepedőszerűség takart el a többiektől, megint hörögni kezdett az ott fekvő ismeretlen.

Az öreg visszaereszkedett a párnájára. Elnyelte az az éjszaka, amikor a tüzségi tűztől parázslott az ég alja. A bicikli alól az úttestből kigyötört vágott kövek éles pendüléssel csapódtak oldalra. Kerülnie kellett, mert a hídon, ahol át akart jutni a folyón, már dolgoztak a német utászok: rakták az aknáikat. Az utat biztosító őrség durván ráförmedt: „Mars!” Pedig neki el kell jutni az anyja falujába, ott biztonságban lesz arra a néhány napra, ami még hátravan. Hadiüzemben dolgozott, nem piszkálták, de reggel ő is megkapta a parancsot. A társával együtt kellett volna jelentkezniük a város széli laktanyában. „Nem látod, az oroszok már itt vannak! Örültség! Gyere te is a mamához”. „Nem megyek” — mondta a barátja. „Ennek így is, úgy is vége, akkor már a hadseregben biztosabb. Az első órában felkoncolnak, ha elkapnak.” „Én megyek” — azzal otthagya. Szürkületkor indult, a rokonától, akinél lakott, elkérte a biciklijét. Ez a híd keresztülhúzta a számításait. Estére akart a falu feletti szőlőhegyen lenni, ahol a présházban meghúzná magát. Ez az elterelés húsz kilométeres kitérőt okoz. Hajnalra lesz a mamánál. S ha addig megmozdul a front...

Hirtelen a nyereg olyan keményen, erőszakosan döfölődött belé, mintha farba rugdosnák. Defekt. Hogy az a... Már csak ez a defekt hiányzott. Leszállt, zsidbadt bicegéssel tolt a kerékpárt. A torkolattüzek fényében látta a közeli falu szélső házait. Ragasztó, gumidarab van nála, némi fény kellene a szereléshez. A legelső házból gyér fény szivárgott ki. Körülnézett, nincs-e kutya. Bár az már ugatna. Megkocogtatta az ajtót. Semmí válasz. Erősebben. Bentről ijedt női hang:

— Ki az?

— Jó ember vagyok. Ne féljen. Defektet kaptam, behoznám a kerekeket megragasztani.

Várákoszó csend, aztán elfordítják a riglit. Petróleumlámpa fénye a tágas konyhában, fiatal anya, a hálóingé fölé valami kendőt terített.

— Nincs rossz szándékom — mondja neki.

A sarokban jókora ágy, szinte elvész benne az ott alvó kisgyerek. A másik, nagyobbacska fiúcska az anyja pendelyébe csimpaszkodik.

— Apuci — néz fel.

— Nem apuci jött. Bácsi — inti le az anyja. — Az uram a fronton van, már egy éve.

— Behozhatom a gépet ide? Nem csinálók piszkot.

— Hát hozza...

— Mindjárt itt a front. Lehet, hogy holnapra átrohan rajtunk...

— Jesszusom, egyedül a gyerekekkel... — az asszony bögrét emel le a kredencről. — Egy kis tejet? Kecsketej.

— Köszönöm. Egy pohár víz is megteszi.

— Ne féltse a gyerektől, van még.

A márciusi szél megzörrenti az ablakokat, az ajtót.

A kisfiú odaszalad az anyjához:

— Gyűnnek!

Az öreg izzadtan fekszik az ágyában. Ez volna az? Ez a férfi?

— Hol állt a házuk?

— Az országút mellett. A városba vezető úton a legutolsó. Előtte egy diófa...

Biztos ez az. Megmondja neki? — és az öreg elbizonytalanodott.

— És az apja? Visszajött?

A férfi merőn ránézett.

— Az apám? Meghalt a fronton. Ismeretlen helyen van eltemetve.

Csak a vízcsap csepegése hallatszott. Árván, árván nőtt fel — gondolta az öreg.

Éjszaka a rákos férfi hörgése elviselhetetlenné vált. Becsöngették a nővért, az elszaladt az orvosért, egész csapat jött vissza, ott szorgoskodtak az ágy körül, aztán halk tanakodás után elvitték. Az ágyat újrahunták.

Hajnalban a férfi kialvatlan, karikás szemekkel nézett ki az ablakon.

— Meg lehet szokni — mondta az öreg.

— Ezt? Ezt megszokni? — és a férfi legyintett.

— Tudja, hogy én jártam ott, maguknál?

— Hol? — nézett rá dühösen a férfi.

— A faluban. A háború alatt. Megragasztottam a bicikligumimat. Maga lehetett az. Az anyja szoknyájába csimpaszkodott... Nem emlékszik? Egy éjszaka valaki bezörget...

— Nem. Én nem.

Az öreg elfordult.

— De hát a gyerek nem mindenre emlékszik — tette hozzá a férfi. — A fagylaltra, amit először kaptam, arra igen.

— Kérdezze meg egyszer az anyját — mondta az öreg.

— Öt éve meghalt.

Hát mindenki meghal? — és az öreg dühös lett. Neki is ezt kellene, már régen. De nem itt. Legalább otthon, a megszokott bútorok között.

— Kár, hogy nem emlékszik. Legalább valamire emlékezhetne... A kopogtatásra... Vagy a felfordított biciklire... a konyha kövén. Én emlékszem, amikor odabújt az anyjához. „Gyűnnek.”

— Sajnálom — mondta a férfi, és megtapogatta a kötését. Lüktetett a karja. Vajon mi a fenét akarhat az öreg?

Délután, a látogatási idő alatt bejött a családja. Száraz asszonyka — állapította meg az öreg. Két kamasz, az egyik egy fejjel nagyobb a másiknál. Úgy hasonlítanak egymásra, mint két gesztenye. Leültek az ágy szélére, a nagyobbik reszelős hangon mesélt az iskoláról.

Az öreg félig a fülére húzta a takarót. Bezzeg az ő fia nem fog bejönni. Igaz, nem lakik a városban, de biztosan a lotyójához megy. Elvált, s az öreg unokája is a menyénél maradt.

Aztán elment minden látogató, a terem bessüppedt a csendbe.

— Szép gyerekek — mondta az öreg.

— Jó gyerekek — hagyta rá a férfi.

Az öreg a társára, Molnár Ferire gondolt, aki mégis bevonult. Három nap múlva fogságba került, s csak két év múlva tért haza, lefogyva, betegen. A gyárba nem is jött vissza, portás lett egy kenyéruzemben. Tíz éve temették. Mindenki elment már a régi munkatársak, barátok közül. Csak ő nem akar meghalni. Nem tud. Pedig mindez már csak kínlódás.

— Tudja — mondta a férfi a túlsó ágyról —, ma is szégyellem. Én üldöztem el az anyám jövődő férjét. Évekkel azután, hogy megjött a hír apám haláláról, elkezdett járni hozzánk egy özvegyember. Mindig hozott valami finomat: lekopasztott tyúkot, téli körtét. Hentes volt. Megcsinálta a leszakadt ajtót, kerítést. De én undok voltam. Leeresztettem a biciklijét, földhöz vágtam a süteményt, amit hozott. Az anyám nem győzött mentegetőzni. Aztán lassan elmaradozott. Amikor szakmát tanulni elmentem a városba, keserű vénember volt már, legalábbis az én szememben.

— Mind megvénülünk. Aztán meg meghalunk.

Az istenit, mindig a halál — gondolta a férfi, és befordult a fal felé. És félálomban, amikor azt hitte, valamiről lelép, s hatalmasat rúgott a levegőbe, hallotta a zörgést az ablakon. Megjött apu? De félt is a hangtól, és az anyja szoknyájába fúrta a fejét. És bejött egy hatalmas alak, anyja keze az ő gyerekején megremegett, amint simogatta, és a gyerekszíve még jobban zakatolt, mert érezte anyja ideges vibrálását. Aztán a férfi megpaskolta a vállát. Nem, nem apu, ismeretlen arc, borostás, fáradt, poros, és katonaruha sincs rajta, pedig apu katoná. Apu most megy be idegen földön egy házba, egy asszony valamilyen más nyelven mond neki valamit, apu nem érti, de leteszi a puskáját, a kemencének támasztja, mutatja, nincs más fegyvere, csak melegedni akar. Egy kisfiú, rongyokba bugyolálva, odamegy apuhoz, átfogja a láb-szárát, arcát felfelé fordítja, nagy szemében kíváncsi rémület... csörömpölés, a látogató a puska felé néz, talán az dőlt el...

A férfi felébredt. Nyirkos volt a haja. Átnézett az öreghez. A nővér ott állt, épp kipróbált egy fecskendőt.

— Mi van? — kérdezte a férfi.

— Rosszul van — fordult felé a nővér.

Többen felültek az ágyukban.

Meg fog halni — és a gondolat olyan kiszoríthatatlanul hatalmasodott el a férfiban, hogy nem is volt kedve kérdezősködni.

Még nem volt nő, amikor elhatározta, megpróbál eljutni arra a környékre, ahonnan az orosz frontról az apja eltűnésének híre jött. A térképen megkereste a fura nevű kisvárost. Aztán a nagy utazási irodák társasútjainak útvonalát böngészte, s rájött, arrafelé a vonat sem szokott megállni. Be-

fizetett egy útra, amely még a legközelebb vitt el azon a helyen. A többiek vodkáztak, kártyáztak, hogy elússék az unalmas zötykölődést. Amikor délelőtt arra a tájéakra értek, ő félrevonult egy üres kupéba, és nézte az erdőt: nyírfák, fenyők, elvétve egy juhar. És az apjára gondolt, akinek arcára nem is emlékezett, minduntalan az anyjával készült esküvői kép jött elő. Meg felidézte anyja százszor hallott történetét: „Nem emlékszel, itt, a disznóórnál felkapott, és dobált a magasba...” A fiú nem emlékezett, de férfiként ezt úgy elevenítette fel, hogy érezte gyomrában a repülés csúcán azt a bizsergést...

Amikor visszatért a többiekhez, megkérdezték: Rosszul vagy? És töltöttek neki. A föld szájában szétolvadt apjára gondolt, s egy hajtásra küldte le a bikaerős vodkát, hogy kijött tőle a könnye.

Az öreg ágya elé fehér paravánt húztak.

Ez a vég? — és a férfi gyomra gyorsan összehúzódott. Ilyen ocsmány! És káromkodni szeretett volna. Félt. A gyerekei túléltek, hálistennek. És az öreget? Sose mesélt a sajátjairól.

Ő lesz az egyetlen tanú. Virrasztó. A faluban a vénasszonyok csinálták. Talán élvezték is. Varjak, még csak fel sem rebbentek, ha bement valaki a halottaszobába.

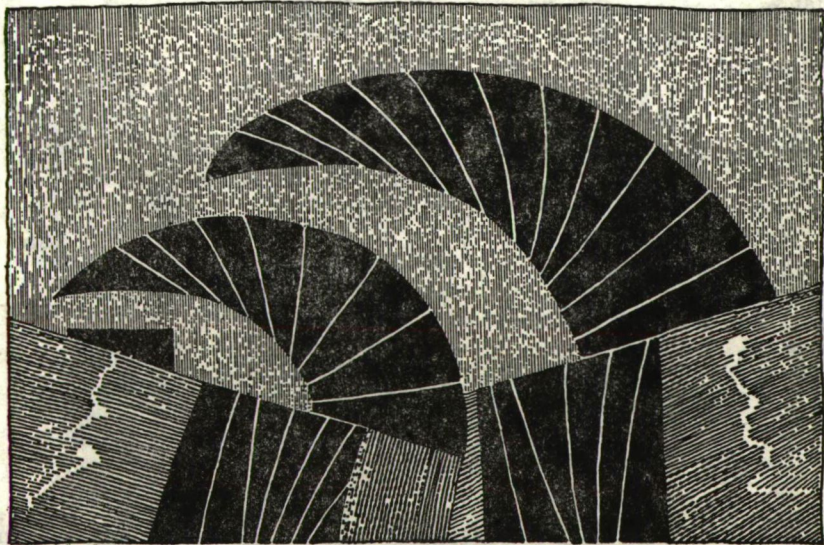
Nehezen virradt. Reggel a nővér odaszólt:

— Meghalt szegény.

A férfi bámulta a plafont. A fehérséget apró foltok, repedések népesítették be. A sarokban pókhálófoszlány, a takarító biztosan nem érte el a part-vissal.

Az ablak négyszögében egy fenyőfa ága hintázott.

Utoljára gyerekkorában nézte így az erdőben a fenyőt. Amikor a szencinke ellendült róla, az ág még másodpercekig himbált utána, hangtalanul.

SZENTI ERNŐ GRAFIKÁJA